

พลวัตย่านสร้างสรรค์: กรณีศึกษา เทศกาลแนวอุบล ในย่านเมืองเก่าอุบลราชธานี
Dynamics of The Creative Districts: A Case Study of The Naew Ubon Festival in Ubon
Ratchathani's Old Town

ทยิตา กองพันธ์¹ และพิชชากานต์ ชวงชัย²
Tayita Kongpun¹ and Phitchakan Chuangchai²

บทคัดย่อ

ย่านเมืองเก่าอุบลเคยรุ่งเรืองไปด้วยประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เมื่อเวลาผ่านไปสภาพสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมซบเซาลง ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าอุบลโดยหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเทศกาลแนวอุบลเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ฟื้นฟูเมืองและได้ถูกขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่สอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในย่านเมืองเก่าอุบล บทความฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี และองค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์ที่พบในเทศกาลแนวอุบล โดยดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา ย่านเมืองเก่าอุบลสู่ย่านสร้างสรรค์

ผลการศึกษาพบว่า มีการแสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมทั้งหมด 6 อัตลักษณ์ ได้แก่ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ผ้าทอเมืองอุบลหรือผ้ากาบบัว กวยจั๊บเค็มบักนัด หมี่กะทิและผ้าฝ้าย และปรากฏองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ในย่านเมืองเก่าอุบลที่เผยให้เห็นถึงศักยภาพของย่านเมืองเก่าอุบลเป็นไปในทางเดียวกันกับการเป็นย่านสร้างสรรค์ แต่ว่าการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ของแนวอุบลยังคงมีลักษณะเป็นบริบทชั่วคราวที่สะท้อนถึงองค์ประกอบบางส่วนมักเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงกิจกรรมเป็นครั้งคราว ซึ่งเป็นความท้าทายต่อการพัฒนา ย่านในระยะยาวและยั่งยืน

คำสำคัญ: ย่านเมืองเก่า ย่านสร้างสรรค์ การพัฒนา ย่านสร้างสรรค์ อุบลราชธานี

ABSTRACT

The Ubon Ratchathani Old Town was once a flourishing center of history, culture, and commerce. However, over time, the area experienced a socio-economic decline, prompting urban revitalization efforts led by government agencies. The "Naew Ubon" Festival was initiated as a key

¹⁻² มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Thammasat University; ¹Email: bmci6523762810@citu.tu.ac.th

² Email: phitchakan@citu.tu.ac.th

strategic tool for urban renewal and is currently in its second consecutive year. Its primary objectives are to stimulate the local economy and promote tourism within the Old Town district. This study adopts a qualitative research methodology to examine Ubon Ratchathani's cultural identities and the specific elements of a creative district manifested during the festival. The findings aim to analyze the potential trends for transforming the Ubon Ratchathani Old Town into a sustainable creative district.

The study revealed that the expression of cultural identity through creative industry shops and activities encompasses six identities: the Candle Festival, Ubon woven fabric or KabBua fabric, Kuay Jap (vietnamese rice noodle soup), Khem Bat Nat (salted fish with pineapple), Mee Kati (coconut milk noodles), and cotton fabric. Furthermore, the components of a creative district are evident in the Ubon Old Town, revealing its potential to align with the characteristics of a creative district. However, the drive through the creative activities of Naew Ubon remains a temporary context, reflecting that some components often occur only intermittently during the activity period. This impacts and presents an obstacle to long-term and sustainable district development.

Keywords: Old Town, Creative District, Creative District Development, Ubon Ratchathani

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาย่านสร้างสรรค์ ถือเป็นหนึ่งในกลไกเพื่อตอบสนองต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมที่ดี ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนภายในย่าน เพื่อหาแนวทางพัฒนาพื้นที่ย่านที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีอันเอื้อต่อทุกภาคส่วนผ่านการพัฒนาโครงการและกิจกรรมสร้างสรรค์ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, ม.ป.ป.)

ย่านเมืองเก่าอุบลหรือย่านการค้าเก่าเมืองอุบล ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง บริเวณริมแม่น้ำมูล จังหวัดอุบลราชธานี จากตำแหน่งที่ตั้งที่อำนวยความสะดวกทางคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบกมาตั้งแต่อดีต ส่งผลให้มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ รวมถึงนักลงทุนต่างชาติเข้ามาประกอบกิจการภายในย่านเพิ่มมากขึ้น (สมศรี ชัยวณิชยา, 2561, น.61) ส่งผลให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมวิถีชีวิตภายในชุมชนให้มีความครึกครื้นมาตั้งแต่อดีต แต่ด้วยการปรับปรุงพื้นที่ในการพัฒนาการเข้าถึงเพื่อให้มีการกระจายตัวของเศรษฐกิจมากขึ้นในพื้นที่รอบนอก รวมถึงเหตุการณ์ไฟไหม้ภายในย่านถึง 2 ครั้ง ส่งผลให้บางกิจการในพื้นที่ถูกยุติลงและมีการโยกย้าย ส่งผลให้บทบาททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมถูกลดลง

การเข้ามาของบทบาทความพยายามของหน่วยงานภาครัฐในการผลักดันการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าอุบลมีมากขึ้น โดยปี พ.ศ.2563 ย่านเมืองเก่าอุบลได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศ

ไทยได้ดำเนินการสำรวจศักยภาพของพื้นที่ พบการนำเสนอสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ทองเหลืองบ้านปะอาว ผ้าทอเมืองอุบลฯ หรือผ้ากาบบัว กวยจั๊บและเค็มบักนัด (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, ม.ป.ป.) และในปี พ.ศ.2567 ได้ดำเนินการจัดโครงการเพื่อฟื้นฟูย่านเมืองเก่าอุบล และจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 ในปี พ.ศ.2568 ผ่านเทศกาลแนวอุบล (NAEW UBON) ระหว่างวันที่ 13 – 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568 จัดขึ้น ณ บริเวณย่านเมืองเก่า ภายใต้แนวคิดโครงการ “การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนึกรัก(ษ์) ท้องถิ่นย่านเมืองเก่าอุบลราชธานีบนฐานอัตลักษณ์พหุวัฒนธรรม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าอุบลและพื้นที่โดยรอบ ผ่านการจัดแสดงผลงานและของดีของจังหวัดอุบลฯ ผ่านการดำเนินการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุบลราชธานี สำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ อุบลราชธานี และชุมชนเมืองเก่า (ทิพย์วรรณ เวฬุวนาธร, 2568) ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงต้องการศึกษา อัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี และองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ผ่านเทศกาลแนวอุบล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาย่านรวมถึงวิเคราะห์แนวโน้มในการขับเคลื่อนย่านเมืองเก่าสู่ย่านสร้างสรรค์ผ่านงานเทศกาลแนวอุบล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ผ่านงานเทศกาลแนวอุบล
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์ ผ่านงานเทศกาลแนวอุบล
3. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาย่านเมืองเก่าอุบลสู่ย่านสร้างสรรค์ ผ่านงานเทศกาลแนวอุบล

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถูกนำมาใช้และเป็นที่รู้จักอย่างเป็นทางการโดยสหราชอาณาจักร ได้นำมาปรับใช้ในนโยบายทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในฐานะผู้นำด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นแนวคิดพื้นฐานในด้านอุตสาหกรรม (ยอดดน้อย สุขเกษม, 2563, น.13-14)

ประเทศไทยได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาปรับใช้ โดยมีแนวทางบนพื้นฐานการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาและวัฒนธรรม ผสมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (การดี เลียวไพโรจน์ และคณะ, 2556, น.14) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ม.ป.ป.) ได้จำแนกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 5 กลุ่มหลัก 15 อุตสาหกรรมย่อย อีกทั้งมีปัจจัยด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยด้านกลุ่มสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมให้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมต่อไปได้ครบทุกภาคส่วน (การดี เลียวไพโรจน์ และคณะ, 2556, น.18)

แนวคิดย่านสร้างสรรค์

แนวคิดย่านสร้างสรรค์ ถือเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการ
ท่องเที่ยว ไปจนถึงการลงทุน ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลในพื้นที่ต่าง ๆ มีหลักในการพัฒนาขีดความสามารถทั้งโครงสร้าง
พื้นฐาน และความสามารถของภาคธุรกิจ เพื่อสร้างพื้นที่หรือย่านให้เป็นพื้นที่ในการได้เปรียบทางการแข่งขัน
ปัจจุบันบทบาทของผู้คนในย่านสามารถออกแบบและยกระดับคุณภาพชีวิต แนวคิดย่านสร้างสรรค์ จึงเป็นแนว
ทางการพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องกับคนในพื้นที่ เศรษฐกิจที่เกิดจากผู้ประกอบการท้องถิ่น และกิจการที่เข้ามาใหม่
ครอบคลุมไปจนถึง มิติทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา ซึ่งถือเป็นต้นทุนและคุณค่าที่สร้างความหมายใหม่ทาง
เศรษฐกิจของย่าน (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2560)

การพัฒนาย่านสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานในการสนับสนุนแนวทางส่งเสริม
ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม เอกลักษณะของย่านสู่ศูนย์กลางความคิดสร้างสรรค์ที่มีสภาพแวดล้อมที่
หลากหลาย จุดประกายความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สร้างแรงบันดาลใจแก่กลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่
ธุรกิจสร้างสรรค์ที่เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในย่านและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับประเทศ (พัฒน์ตา มิตร
ภักดี และ ชนกานต์ วงศ์กิตติขจร, 2560) โดยจากการศึกษาเบื้องต้นในการจำแนกองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์
จากแนวคิดย่านสร้างสรรค์ 3 แนวคิด ดังนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบการจำแนกองค์ประกอบของแต่ละแนวคิดย่านสร้างสรรค์

แนวคิดละแวกบ้านสร้างสรรค์ (MPI and University of Toronto) Florida and Spencer (2015)		แนวคิดศูนย์รวม ความคิดสร้างสรรค์ British Council (2018, p.2-32)	ตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ม.ป.ป.)
องค์ประกอบสภาพพื้นที่ย่าน	มีการใช้อาคารหลากหลาย ประเภทในพื้นที่เดียวกัน		มีพื้นที่ทำงานและที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถจ่ายได้ พื้นที่มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรม
		พื้นที่ช่วยกระตุ้นการทำงาน	มีสถานที่เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และเพิ่มโอกาสทางอาชีพ
		พื้นที่ใช้วีผลงาน	
		พื้นที่ตลาดสร้างโอกาส/เติมเต็ม ประสบการณ์ตัวเอง	
		สถานที่ในการเรียนรู้	
	พื้นที่รวมกลุ่มสังคม		
			มีพื้นที่สาธารณะ/สร้างสรรค์รองรับ กิจกรรม

	สามารถเดินทางได้ด้วยการเดินหรือการปั่นจักรยาน		มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	มีเครือข่ายเชิงสังคมขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่	การสร้างเครือข่ายสังคม	มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน
		การสร้างผลกระทบต่อสังคม	มีการรวมกลุ่มของกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์
ร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	ขนาดของธุรกิจหรือบริษัทมีขนาดเล็ก เต็มไปด้วยร้านอาหาร บาร์ และร้านกาแฟ	การเพิ่มขึ้นของเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์	มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่
		ขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่น	
			การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่าน
			มีกลไกสนับสนุนทางการเงิน
			มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพอนุรักษ์สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ และให้สิทธิประโยชน์กับโครงการอนุรักษ์มรดกหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่

หมายเหตุ. วิเคราะห์โดยผู้วิจัย, 2568.

จากตารางพบองค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์จากการจำแนกของแต่ละแนวคิดมีความสอดคล้องกันซึ่งแบ่งได้ 3 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) องค์ประกอบกายภาพของพื้นที่ย่าน 2) ธุรกิจหรือร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ และองค์ประกอบอื่น ๆ

แนวคิดภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์มีแนวทางการจัดการเมืองเก่าที่ให้ความสำคัญและคำนึงถึงทุกองค์ประกอบเมืองที่ครอบคลุมบริบทธรรมชาติ และวัฒนธรรม ทั้งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องต้องได้และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของเมืองเก่าที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่มีคุณค่าความสำคัญภายในเมืองเก่า จากการพิจารณาทุกบริบทอันนำไปสู่คำประกาศคุณค่าความสำคัญ (Statement of

Significance) ของเมืองเก่าที่เป็นรากฐานอันนำไปสู่การจัดการเมืองเก่าอย่างยั่งยืน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562)

ผลการศึกษาของงานวิจัยคุณค่าทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์: กรณีศึกษา ย่านถนนพรหมราช จังหวัดอุบลราชธานี โดยลลิตา บุญมี (2563) พบความสอดคล้องกับขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่ในบริเวณเทศบาลแนวอุบล ถนนยุทธภัณฑ์-สี่แยกพรหมราช และถนนอุบลศักดิ์-ถนนราชบุตร ว่าด้วยมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของเมืองเก่าอุบลราชธานีที่มีลักษณะเฉพาะในการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายของแต่ละบริบทของลักษณะทางกายภาพและวิถีชีวิตที่ต่างเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะชื่อถนนที่ปรากฏภายในย่านเมืองเก่าอุบลที่สัมพันธ์กับที่ตั้งในระบบผังเมืองของเรือนเจ้านายพื้นเมืองอุบล ซึ่งสะท้อนถึงระบบการปกครองและการตั้งถิ่นฐานของเมืองที่อ้างอิงทิศทางการไหลของแม่น้ำมูล และลักษณะธรรมชาติของที่ตั้ง

แนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ผู้คนสามารถรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองที่เปี่ยมไปด้วยความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ แนวทางการดำรงชีวิตของผู้คนที่มีความเชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองที่ถูกสร้างและรักษาให้ไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ซึ่งมักแสดงออกผ่านประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต อาหารการกิน เป็นต้น (Baskin, 2024) ปัจจุบันแนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีลักษณะพลวัต จากการย้ายถิ่นหรือการอพยพของผู้คนที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตในแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับถิ่นฐานใหม่ ซึ่งสามารถรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยสร้างความหมายใหม่ ส่งผลให้หนึ่งพื้นที่รวบรวมความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ร่วมกันได้ (Hall, 1990)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยพลวัตย่านสร้างสรรค์: กรณีศึกษา เทศกาลแนวอุบล ในย่านเมืองเก่าอุบลราชธานี ดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีและองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ที่พบในงานเทศกาลแนวอุบล และวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา ย่านเมืองเก่าอุบลสู่ย่านสร้างสรรค์ผ่านเทศกาลแนวอุบล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ท่องเที่ยวบ้านปะอาว ผ้าทอเมืองอุบลหรือผ้ากาบบัว เค็มบักนัดและกวยจับอุบล โดยเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย และประเพณีแห่งเทียน

พรรษา จากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม แนวคิดและองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ ข้อมูลเทศกาลแนวอูบล และเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการพัฒนาย่านเมืองเก่าอูบลสู่ย่านสร้างสรรค์ของเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

2) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจบริเวณการจัดเทศกาลแนวอูบล โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 14 – 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568 ซึ่งอยู่ในช่วงเทศกาลแนวอูบล โดยประเด็นที่ดำเนินการสังเกต จากข้อสรุปของแนวคิดย่านสร้างสรรค์ได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ประกอบกายภาพของพื้นที่ย่านเมืองเก่าอูบล รวมถึงการใช้ประโยชน์ของอาคารภายในย่าน และการมีพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ย่าน
2. ธุรกิจหรือร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ภายในย่านมีระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในภาคธุรกิจภายในย่าน รวมถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัด อุบลราชธานีที่สะท้อนผ่านผลิตภัณฑ์ร้านค้าและกิจกรรม
3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ การมีเครือข่ายในการพัฒนาย่านอยู่ภายในย่าน

3) ตารางเปรียบเทียบการจำแนกองค์ประกอบของแต่ละแนวคิดย่านสร้างสรรค์ เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นในการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในเทศกาลแนวอูบล และเป็นกรอบในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 แนวคิดย่านสร้างสรรค์ได้จำแนกองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์

ผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงรากฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของเทศกาลแนวอูบลวัตถุประสงค์เทศกาลที่ต้องการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าอูบลผ่านผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (ทิพย์วรรณ เวฬุวนาธร, 2568) และจากข้อมูลทุติยภูมิอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 อัตลักษณ์ ได้แก่ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ทองเหลืองบ้านปะอาว ผ้าทอเมืองอูบลหรือผ้ากาบบัว เค็มบักนัด และกวยจับอูบล การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่สะท้อนผ่านผลิตภัณฑ์ของร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ รวมถึงกิจกรรมภายในเทศกาลแนวอูบล

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี พบอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 3 อัตลักษณ์ ได้แก่ ผ้าทอเมืองอูบลหรือผ้ากาบบัว เค็มบักนัด และกวยจับ ซึ่งไม่ปรากฏทองเหลืองบ้านปะอาว และพบประเพณีแห่เทียนผ่านกิจกรรมภายในเทศกาลแนวอูบล อีกทั้งอัตลักษณ์ของจังหวัดเพิ่มเติมผ่านร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 2 อัตลักษณ์ ได้แก่ ผ้าฝ้ายและหมี่กะทิ จากการปรากฏอัตลักษณ์ประการแรก ผ้าทอเมืองอูบลหรือผ้ากาบบัว ปรากฏในรูปแบบผ้านุ่งหรือผ้าชิ้น จำนวน 2 ร้านค้า ในลักษณะโครงสร้างผ้าชิ้นในกลุ่มอีสานตอนล่างแบ่งออกเป็น 3 ส่วน และลวดลายของผ้าทอในลักษณะลายแนวตั้งสลับสี ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะผ้ากาบบัว ซึ่งปรากฏเป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบจำนวนร้านค้าผ้าฝ้ายและประเภทของผลิตภัณฑ์ที่พบมากในรูปแบบและลวดลายเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และเค็มบักนัดและกวยจับ

พบปัจจัยที่เน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ของจังหวัด ได้แก่ ปัจจัยการเป็นหนึ่งในร้านค้าในโครงการวิจัย ซึ่งแนวคิดหลักของเทศบาล นำไปสู่การปรากฏการนำเสนอรูปแบบอาหารดั้งเดิม และปัจจัยที่ตั้งของร้านค้าอยู่ในบริเวณร้านค้าที่ผ่านการคัดเลือกจากหน่วยงานหลักในการจัดงาน ปรากฏรายการอาหารในรูปแบบร่วมสมัยมากขึ้น จากความข้างต้นเกิดจากการกำหนดขอบเขตการนำเสนอของเทศบาลแนวอุบลปี พ.ศ. 2568 ที่แสดงถึงการตอบสนองระหว่างแนวคิดหลักของงาน และศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดผ่านทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่านเมืองเก่าอุบล

เมื่อพิจารณาจากการสังเกตการณ์พบกิจกรรมภายในงานที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของจังหวัดคือประเพณีงานแห่เทียนพรรษา โดยปรากฏอัตลักษณ์ผ่านการแสดงรำแห่เทียนพรรษาหนึ่งในองค์ประกอบของประเพณีแห่เทียนพรรษา สะท้อนถึงการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของเทศบาล มีศักยภาพในการกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ในฐานะอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สาขาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้พบอัตลักษณ์ของจังหวัดที่นอกเหนือจากผลการศึกษาดังกล่าว ได้แก่ หมีกะทิและผ้าฝ้าย ซึ่งพิจารณาจากการปรากฏซ้ำของจำนวนร้านค้าผ้าฝ้าย จำนวน 7 ร้าน พบในลักษณะผลิตภัณฑ์ที่มีหลากหลายเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และปัจจัยที่เน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ของจังหวัด ได้แก่ ปัจจัยการเป็นหนึ่งในร้านค้าในโครงการวิจัย ซึ่งแนวคิดหลักของเทศบาล และปัจจัยที่ตั้งของร้านค้าอยู่ในบริเวณร้านค้าที่ผ่านการคัดเลือกจากหน่วยงานหลักในการจัดงาน ปรากฏซ้ำภายใต้ 2 ปัจจัยของร้านค้าหมีกะทิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของจังหวัด จากการคัดเลือกจากหน่วยงานเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของงาน ผ่านนำเสนอเศรษฐกิจในท้องถิ่นของย่าน

กล่าวโดยสรุปเทศบาลแนวอุบลครั้งที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2568 พบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีทั้งหมด ยกเว้นทองเหลืองบ้านปะอาว สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและพื้นที่ เนื่องจากทองเหลืองบ้านปะอาว แม้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของผู้คนในจังหวัด แต่ในทางกลับกันยังคงมีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์อนุรักษ์หัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาว ตำบลปะอาว และในปัจจุบันสามารถตีความได้ว่ายังคงมีการสืบทอดเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทำให้ไม่ปรากฏภายในเทศบาลแนวอุบลที่อยู่ในบริบทภายในย่านเมืองเก่าอุบล นอกจากนี้ผู้วิจัยคาดคะเนถึงการไม่ปรากฏงานหัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาว สามารถตีความได้จากปัจจัยของแหล่งที่มาในการตีความอัตลักษณ์ของจังหวัดที่ต่างกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเลือกร้านค้า คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และข้อมูลทุติยภูมิของอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี จากเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทยและการทบทวนเอกสารเพิ่มเติม ส่งผลให้ไม่สอดคล้องกันบางส่วน อีกทั้งสามารถตีความได้ว่าทองเหลืองเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะที่มีการเข้าถึงของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับการโอกาสเฉพาะ ซึ่งการเข้าถึงฐานของผู้บริโภคน้อยกว่า ส่งผลให้เกิดการถูกลดความสำคัญลงได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการสนับสนุนในกระบวนการสร้างการรับรู้และความต้องการซื้อของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์ทองเหลืองบ้านปะอาว ในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรม และการปรากฏของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัด

อุปสรรคที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 4 อุตลักษณ์ รวมถึงอุตลักษณ์เพิ่มเติม ได้แก่ หมี่กะทิ และผ้าฝ้าย สะท้อนให้เห็นอุตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายทั้งในด้านผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนในด้านกิจกรรมทางศาสนา และด้านแนวทางการดำรงชีวิตทั่วจังหวัด จากการถ่ายทอดทักษะสืบทอดต่อกันมา ซึ่งในแต่ละพื้นที่ในจังหวัดย่อมมีลักษณะเฉพาะที่สร้างความแตกต่างสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจผ่านทักษะ และองค์ความรู้ที่กระจายตัวสร้างเป็นอุตลักษณ์ของจังหวัดที่เมื่อปรากฏภายในย่านทั้งผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ และผู้บริโภคที่เข้ามาร่วมงานสามารถเข้าถึงอุตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ง่าย รวมถึงส่งผลให้การใช้จ่ายเข้าถึงง่ายไปด้วย

2. องค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์ที่พบในเทศบาลนครอุบล ฌ ย่านเมืองเก่าอุบล

จากผลการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบองค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์ประการแรกองค์ประกอบกายภาพของพื้นที่ย่าน ในฐานะทรัพยากรเชิงกายภาพที่เอื้อให้เกิดการดึงดูดของผู้คน และกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดีของย่านเมืองเก่าอุบลที่มีตำแหน่งที่ตั้งตำบลในเมือง ศูนย์กลางของจังหวัดที่มีการคมนาคมที่สะดวกเชื่อมต่อกับสะพานข้ามฝั่งอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบเชื่อมมายังถนนเส้นหลักที่สามารถสัญจรเชื่อมต่อกันมายังภายในย่าน และประสิทธิภาพของเส้นทางภายในย่านในลักษณะเป็นตรอกซอยที่สามารถเดินเชื่อมถึงกันได้ทั่วพื้นที่ของย่าน รวมถึงการเข้าถึงรถโดยสารสาธารณะของรถสองแถวโดยสารประจำทาง แต่ในทางกลับกันไม่พบป้ายรถโดยสารสาธารณะ นอกจากนี้ภายในย่านเมืองเก่าอุบลประกอบไปด้วยอาคารหลากหลายทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและด้านประเภทการใช้สอย ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวส่งผลให้เกิดการใช้เวลาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้สามารถเดินเชื่อมโยงกันได้ โดยใช้เวลาไปกับสถานที่ภายในย่านที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดละแวกบ้านสร้างสรรค์ Florida and Spencer (2015) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ม.ป.ป.) ว่าสภาพแวดล้อมไปด้วยการเข้าถึงพื้นที่ด้วยวิธีที่เข้าถึงง่ายโดยไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์หรือใช้อุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน นำพาผู้คนไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวกภายในย่านที่สนับสนุนวิถีชีวิตตลอดทั้งวันของผู้คน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ไปจนถึงการเกิดเครือข่ายทางสังคมได้ผ่านการใช้เวลาภายในย่าน

อาคารหลากหลายทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและด้านประเภทการใช้สอย ประกอบไปด้วย ศาสนสถาน และภายในย่านเป็นบริเวณที่ตั้งของตลาดเก่าแก่ของจังหวัด คือตลาดสดเทศบาล 3 ซึ่งภายในอาคารเดียวกันเป็นสถานที่ราชการของสำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานี รวมไปถึงปัจจุบันจึงได้มีการดำเนินก่อสร้างการจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ อุบลราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณย่านเมืองเก่าอุบล นอกจากนี้ปรากฏอาคารที่อยู่อาศัยและพาณิชย์กรรมโดยรอบและพื้นที่ลานกว้างที่มีบทบาทสำคัญในเทศบาลนครอุบล ซึ่งภายในเทศบาลพบการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ลานกว้างและพื้นที่ถนนที่ปิดเป็นส่วนมาก และในส่วนของการใช้ประโยชน์อาคารส่วนมากในเชิงภูมิทัศน์โดดเด่นควบคู่กับบริบทกิจกรรมภายในงาน อีกทั้งพบการใช้ประโยชน์ภายในอาคารที่ประกอบด้วยหลากหลายกิจกรรม คืออาคารบันนบุรีหรือห้างสรรพสินค้ายงสงวนในอดีต สะท้อนให้เห็นว่าย่านเมือง

เก่ามีองค์ประกอบด้านกายภาพที่สามารถรองรับผู้คนให้เข้ามาเรียนรู้และแสดงศักยภาพของผู้คน ไปจนถึงเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างโอกาสทางสายอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ (British Council, 2018, p.2-32) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, ม.ป.ป.) อีกด้านหนึ่งอาคารที่รองรับกิจกรรมได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน ซึ่งสามารถส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาย่านในอนาคต จากปัจจัยการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีความซับซ้อนมากกว่าพื้นที่ของภาครัฐโดยตรง

ประเด็นที่สองขององค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ ธุรกิจหรือร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การมีอยู่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในย่าน พบการแบ่งประเภทร้านค้าซึ่งประกอบไปด้วย ร้านอาคารในรูปแบบอาหารที่พบเห็นได้ง่าย ร้านค้าทั่วไปรูปแบบชั่วคราวจำหน่ายสินค้าอุปโภค ร้านค้าประจำย่าน มีการเปิดบริการส่วนมากเป็นประเภทร้านอาหาร และร้านค้าสินค้าเฉพาะตามลำดับ เช่น ร้านค้าผ้าฝ้าย ร้านค้าสมุนไพรไทย-จีน และร้านชุดปฏิบัติธรรม เป็นต้น และร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งร้านค้ารูปแบบชั่วคราวและประจำย่านที่ปรากฏผลิตภัณฑ์ในลักษณะตามการจำแนกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยร้านค้าภายในเทศกาลมาจากการคัดเลือกของทางท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี และร้านค้าภายใต้โครงการวิจัยจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่มีการนำเสนอเกี่ยวกับอาหารเชิงสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์จากการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าอุบล ซึ่งจากประเภทร้านค้าที่พบบ่งชี้ให้เห็นถึงการจัดสรรและส่งเสริมผู้ประกอบการหรือกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ภายในย่านและจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของเทศกาลสอดคล้องกับแนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ British Council (2018, p.2-32) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ม.ป.ป.) ว่าด้วยการมีพื้นที่หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการส่งเสริมผู้ประกอบการภายในพื้นที่ที่สามารถส่งผลไปยังการเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นย่านสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามธุรกิจหรือร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ยังคงเป็นส่วนที่น้อย จากผลการศึกษามีเพียง 4 ร้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในฐานะร้านค้าประจำย่าน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินการกิจกรรมภายใต้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังคงมีน้อย

นอกจากนี้จากการปรากฏข้างต้น พบการมีส่วนร่วมของร้านค้าประจำย่านในเทศกาลแนวอุบลในสัดส่วนที่น้อย เมื่อเทียบกับร้านค้าเฉพาะเทศกาลที่ซึ่งเป็นประเภทร้านค้าทั่วไป แต่ยังคงปรากฏผู้คนเข้าไปใช้บริการร้านค้าประจำย่านเป็นจำนวนหนึ่ง ซึ่งตีความได้ว่าเทศกาลแนวอุบลเสมือนพื้นที่ของโอกาสในการสร้างการรับรู้แก่ร้านค้าภายในย่านให้ผู้ที่เข้ามาร่วมงานได้รู้จัก ถือเป็นก้าวให้เกิดโอกาสทางธุรกิจภายในย่าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ British Council (2018, p.2-32) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ม.ป.ป.) ว่าการสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจภายในพื้นที่ เพื่อผลักดันผู้ประกอบการสร้างสรรค์สู่โอกาสทางธุรกิจผ่านพื้นที่หรือกิจกรรม อีกทั้งสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมภายในย่านแม้ไม่มีการจัดเทศกาล ยังคงมีธุรกิจหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตอบสนองต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน ส่งผลเชิงเศรษฐกิจยังคงไหลเวียนภายในพื้นที่ของย่าน สอดคล้องกับแนวคิดละแวกบ้านสร้างสรรค์ (Florida & Spencer,

2015) และในทางกลับกันตีความได้ว่าร้านค้าประจำย่านและร้านค้าที่ขับเคลื่อนโดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นสัดส่วนที่น้อยสามารถประสบปัญหาในการรักษาเสถียรภาพการดึงดูดผู้คน ภายหลังจากที่เทศกาลสิ้นสุดลงได้เช่นกัน ซึ่งในสัดส่วนทั้งหมดพบจำนวนร้านอาหารที่มากที่สุดทั้งในบริบทของด้านการคัดเลือกของหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา และร้านค้าประจำย่านที่ค้าขายด้านอาหารเป็นส่วนมาก สะท้อนให้เห็นถึงการนำเสนอย่านเมืองเก่าอุบลผ่านด้านอาหาร

ประการที่สาม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเทศกาลแนวอุบลที่ถือเป็นโครงการนำร่องในการพัฒนาย่านที่มีต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาคส่วนในการพัฒนาย่านผ่านการสังเกตการณ์เทศกาลแนวอุบล ซึ่งปรากฏ 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนเมืองเก่า กลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ จากการศึกษาพบว่าทุกภาคส่วนมีบทบาทในการดำเนินอย่างชัดเจน โดยมีหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา เป็นภาคส่วนหลักในการเชื่อมโยงภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านการกำหนดทิศทาง และอำนวยความสะดวกด้านทรัพยากรของเทศกาลแนวอุบล รวมถึงการกำหนดแนวคิดหลักของเทศกาลผ่านโครงการวิจัย ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี สำนักงานเทศบาลนครอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งจากการเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักจากภาครัฐและสถาบันการศึกษา ถือเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีศักยภาพในการสร้างผลกระทบต่อสังคมในการส่งต่อแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ (British Council, 2018, p.2-32) จากความข้างต้นในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีบทบาทในการดำเนินเทศกาลแนวอุบลอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา สอดคล้องกับแนวคิดย่านสร้างสรรค์ทั้ง 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดละแวกบ้านสร้างสรรค์ Florida & Spencer (2015) แนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ ของ British Council (2018, p.2-32) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ม.ป.ป.) ว่าด้วยการรวมกลุ่มอันก่อให้เกิดเครือข่ายที่ทุกภาคส่วนสามารถแลกเปลี่ยนและพึ่งพาซึ่งกันและกันได้

ภาคส่วนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่ของย่าน ได้แก่ ผู้คนในชุมชนเมืองเก่าผู้ประกอบการทั้งภายในและภายนอกย่าน และกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ ซึ่งจากการศึกษาจากเอกสารควบคู่กับการสังเกตการณ์ พบสัดส่วนการมีส่วนร่วมในบทบาทหน้าที่ของภาคประชาชนในสัดส่วนที่น้อย เมื่อเทียบกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนในแต่ละกิจกรรม ซึ่งการที่คนในชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมน้อยต่อการพัฒนาย่านครั้งนี้ สามารถส่งผลกระทบในด้านสังคมกับการที่ผู้คนในชุมชนไม่มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับย่านที่ตนเองอาศัยอยู่ได้เช่นกัน อีกทั้งพบการรวมกลุ่มของคนทำงานสร้างสรรค์ที่แบ่งสัดส่วนตามสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏผ่านการมีส่วนร่วมการออกแบบตราสัญลักษณ์เทศกาลของศิลปินภายในย่าน และจากข้อสรุปของกิจกรรมได้ทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมด้านอาหาร การแสดง กิจกรรมเชิงบริการ และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้จากการศึกษาพบบริเวณการรวมกลุ่มของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ บริเวณตึกบ้านบุรี บริเวณเดียวที่ปรากฏการรวมกลุ่มแม้ไม่ใช่ช่วงเทศกาล สะท้อนให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์

สามารถเกิดขึ้นเพียงช่วงระยะเวลาของเทศกาลเพียงเท่านั้น เมื่อสิ้นสุดเทศกาลสามารถตีความได้ว่า ไม่มีการรวมกลุ่มของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเป็นได้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนอื่น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าย่านเมืองเก่าอุบลมีกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ที่กระจุกตัวภายในย่านน้อย เมื่อเทียบกับระยะเวลาของช่วงเทศกาลที่เป็นงานที่รวบรวมกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ทั่วจังหวัดมาเข้าร่วม

จากความข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงสัดส่วนการมีบทบาทการดำเนินการเทศกาลแนวอุบลในฐานะโครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาย่านเมืองเก่าอุบลสู่ย่านสร้างสรรค์ผ่านการสังเกตการณ์องค์ประกอบของย่านสร้างสรรค์ที่ปรากฏในเทศกาลแนวอุบล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการพัฒนาย่านแบบบนลงล่าง (Top-Down Approach) จากการมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของเทศกาลแนวอุบลผ่านการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้การดำเนินการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมต่อกันได้ง่ายและเป็นระบบ ในทางกลับกันผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง โดยเฉพาะผู้คนในชุมชนเมืองเก่าที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในบางมิติ รวมถึงสัดส่วนในการมีบทบาทของผู้คนภายนอกที่มีมากกว่าผู้คนภายในย่าน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยจำแนกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าอุบลอันเป็นสถานที่สำคัญที่ถือเป็นตัวแทนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดทั้งหมด 6 ประการ อันได้แก่ ผ้าทอเมืองอุบลหรือผ้ากาบบัว ผ้าฝ้าย เค็มบักนัด กวยจั๊บ หมี่กะทิ และประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งจากการปรากฏของร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เผยให้เห็นย่านเมืองเก่าอุบลมีศักยภาพในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะผ้าฝ้าย อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สาขางานฝีมือและหัตถกรรม และด้านอาหารตามลำดับ จากร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่พบมากที่สุด คือผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายในรูปแบบเสื้อผ้าที่สวมใส่ได้ในชีวิตประจำวันในลวดลายเรียบง่าย และจำนวนร้านค้าอาหารและปรากฏสาขาอาหารไทยรองจากสาขางานฝีมือและหัตถกรรม อันนำไปสู่ทิศทางการสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในท้องถิ่นผ่านร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผ้าฝ้ายและด้านอาหารภายในย่านเมืองเก่าอุบล หนึ่งในปัจจัยของการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ที่เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่าน นำมาซึ่งเอกลักษณ์ของย่าน และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ตามแต่ละแนวคิดย่านสร้างสรรค์ พบว่าย่านเมืองเก่าอุบลปรากฏองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ที่สะท้อนผ่านเทศกาลแนวอุบลโดยรวมมีความเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันกับการจำแนกองค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ของแนวคิดย่านสร้างสรรค์ทั้ง 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดละแวกบ้านสร้างสรรค์ของ Martin Prosperity Institute (MPI) และ University of Toronto (Florida & Spencer, 2015) แนวคิดศูนย์รวมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Hub) (British Council, 2018, p.2-32) และตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative district index) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, ม.ป.ป.) แต่อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์มีการคำนึงถึงลักษณะของเทศกาลแนวอุบลที่มีลักษณะเป็นโครงการหรือกิจกรรมชั่วคราว และถือเป็นข้อจำกัดของการวิจัยในการอภิปรายผลในช่วงเทศกาลเท่านั้นที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าองค์ประกอบกายภาพของพื้นที่ย่านเมืองเก่าอุบลในปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่าอุบลมี

ประสิทธิภาพน้อยในการตอบสนองต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคม เนื่องจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะไม่เอื้อต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับกลไกการทำงาน และพื้นที่ส่งเสริมการเกิดความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่ความท้าทายในการพัฒนาย่านสู่ย่านสร้างสรรค์ในระยะยาว จากการขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมที่มาจากพื้นที่สาธารณะที่เอื้อเฉพาะกิจกรรมชั่วคราว

องค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ด้านธุรกิจหรือร้านค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มีการปรากฏในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับทั้งในบริบทร้านค้าในช่วงเทศกาลและร้านค้าประจำย่านที่มีส่วนร่วมในช่วงเทศกาล สะท้อนถึงธุรกิจสร้างสรรค์ส่วนมากมาจากภายนอกพื้นที่ย่าน ซึ่งตอกย้ำว่าการใช้เศรษฐกิจท้องถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่านเมืองเก่าอุบลยังคงมีน้อย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของย่านสร้างสรรค์ สะท้อนถึงศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่านไม่เพียงพอต่อการพัฒนาย่านให้กลายเป็นย่านสร้างสรรค์ที่เป็นพื้นที่ได้เปรียบทางการแข่งขันมิติเศรษฐกิจ และด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ องค์ประกอบย่านสร้างสรรค์ประการสุดท้าย ถือเป็นปรากฏการณ์ให้เห็นถึงจุดเด่นสำคัญของการพัฒนาย่านผ่านการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ผ่านเทศกาลแนวอุบล ทั้งในมิติของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการรวมกลุ่มของคนทำงานสร้างสรรค์จำนวนมาก แต่ในทางกลับกันยังคงปรากฏสัดส่วนการมีส่วนร่วมน้อยของคนในชุมชนเมืองเก่า รวมถึงข้อจำกัดของบทบาทในการดำเนินการ โดยเฉพาะการร่วมตัดสินใจหรือการกำหนดทิศทาง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาย่านสู่ย่านสร้างสรรค์ขาดความต่อเนื่องในระยะยาวที่ส่งผลกระทบทำให้เกิดการขาดความเข้าใจ และการไม่รู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาที่เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการตามวาระนโยบายของหน่วยงานภาครัฐอันนำไปสู่การขาดความต่อเนื่องและแรงจูงใจในการต่อยอดดำเนินการพัฒนาของผู้คนภายในย่าน อีกทั้งความท้าทายของการกลายเป็นย่านสร้างสรรค์ของย่านเมืองเก่าอุบล คือสัดส่วนการรวมกลุ่มของคนทำงานสร้างสรรค์น้อย ซึ่งความท้าทายนี้สะท้อนถึงศักยภาพการดึงดูดผู้คนได้เพียงชั่วคราวของเทศกาลแนวอุบล อีกทั้งชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายของกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ได้รับความร่วมมือจากภายนอกเป็นส่วนมาก จากความข้างต้นเน้นย้ำให้เห็นถึงข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ขององค์ประกอบกายภาพของพื้นที่ย่านที่สามารถเป็นสาเหตุในการไม่พบการกระจุกตัวของคนทำงานสร้างสรรค์ภายในย่าน เนื่องจากพื้นที่สาธารณะอันเป็นปัจจัยในการส่งเสริมกลไกการทำงานและการสร้างเครือข่ายทางสังคมยังคงมีน้อย

ข้อสรุปของแนวโน้มการพัฒนาย่านเมืองเก่าอุบลสู่ย่านสร้างสรรค์ว่ามีความท้าทายในการพัฒนาย่านสู่ย่านสร้างสรรค์ โดยเฉพาะปัจจัยในการพัฒนาระยะยาว อย่างไรก็ตามย่านเมืองเก่าอุบลยังคงสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการมีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่าน จากศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมในทิศทางที่เอื้อต่อการต่อยอดอันนำไปสู่ธุรกิจสร้างสรรค์ นำมาซึ่งเอกลักษณ์ของย่าน และทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการท้องถิ่นภายในย่านอยู่เป็นจำนวนหนึ่งที่ถือเป็นผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่ที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะ

- 1) จากการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองเก่ามีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมน้อย และการรวมกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ที่น้อยเช่นกัน ควรผลักดันให้มีการรวมกลุ่มของภาคประชาชน เช่น การจัดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อหาทิศทางการพัฒนาย่านร่วมกัน เกิดกลุ่มขับเคลื่อนหลักโดยการร่วมมือกันอย่างสมัครใจ ซึ่งช่วยขยายศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานที่มีข้อจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน
- 2) จากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพื้นที่ส่งเสริมกลไกการทำงานสร้างสรรค์ในการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องน้อยอันเนื่องมาจากตัวของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ภายในย่าน ภาครัฐควรดำเนินการสำรวจพื้นที่สาธารณะและส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมสร้างสรรค์ถาวรภายในย่าน
- 3) จากการวิจัยพบว่า ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมและผู้ประกอบการท้องถิ่นภายในย่าน โดยภาครัฐควรสนับสนุนกระบวนการการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่ร่วมถ่ายทอดเรื่องราวทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ ให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและสร้างการรับรู้และดึงดูดผู้คน

เอกสารอ้างอิง

การดี เดียวไฟโรจน์, ภูมิพร ธรรมสถิตย์เดช, อรรถวิท เตชะวิบูลย์วงศ์, และวุฒิไกร งามศิริจิตต์. (2556).

“เปิดกล่องความคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์” *Creative Economy: Thailand's Context Revealed* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟ พรีนซ์ จำกัด.

กรมศิลปากร สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2548). *ปกิณกศิลป์วัฒนธรรม เล่ม๑๑*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด.

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2560). *TCDC OUTLOOK ฉบับกระแสนาคตเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. บริษัท สำนักพิมพ์ จำกัด. <https://resource.tcdc.or.th/ebook/TCDC-Outlook-03-TH.pdf>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทยกับแนวคิดภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อี.ที.พับลิชชิ่ง. https://nced.onep.go.th/knowledge/oldtown/scenario_oldtown.pdf

Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference* (pp. 222-237). London: Lawrence & Wishart.

สมศรี ชัยวณิชยา. (2561). *กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดเทศบาลจังหวัดอุบลราชธานี*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Yee, J., Akama, Y., Teerapong, K., & Petrella, V. (2020). *Creative and Cultural Districts in Thailand*. <https://www.britishcouncil.or.th/en/programmes/arts/creative-hubs/research-creative-and-cultural-districts-thailand>

- ยอดดน้อย สุขเกษม. (2563). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการใช้มรดกวัฒนธรรมเชิงความเชื่อ: กรณีศึกษา*
ตำนานวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:302659
- ลลิตา บุญมี. (2563). *คุณค่าทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์:*
กรณีศึกษา ย่านถนนพรหมราช จังหวัดอุบลราชธานี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ทิพย์วรรณ เวฬุวนาธร. (2568, 15 กุมภาพันธ์). *ม.อุบลฯ ร่วมกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)*
สนง.อุบลฯ เทศบาลนครอุบลฯ ชุมชนเมืองเก่า และหน่วยงานพันธมิตร จัดงาน แผนอุบล
FESTI?WOW!. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. <https://www.ubu.ac.th/news.php?id=25542>
- พัฒนิตา มิตรภักดี และชนกานต์ วงศ์กิตติขจร. (2560, 1 เมษายน). *Revalue Charoenkrung คุณค่า*
ใหม่เจริญกรุง. Creative Thailand: คิด. https://www.creativethailand.org/article-read?article_id=27235
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ม.ป.ป.). *เครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย.*
<https://www.cea.or.th/th/creative-district-masterplan/tcdn>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ม.ป.ป.). *ก่อสร้าง สร้างย่าน สู่มืองสร้างสรรค์ของเรา.*
<https://www.cea.or.th/th/creative-district-masterplan/bangkok>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ม.ป.ป.). *กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.*
<https://www.cea.or.th/corporate-governance/related-laws#>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ม.ป.ป.). *Creative District Toolkit.* Creative City
Development. <https://creativecity.cea.or.th/th/about-us>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ม.ป.ป.). *Ubon Ratchathani.* Creative City Development.
<https://creativecity.cea.or.th/th/cities/ubon-ratchathani>
- Baskin, A. (2024). *Cultural identity.* EBSCO. <https://www.ebsco.com/research-starters/political-science/cultural-identity>
- Florida, R., & Spencer G. (2015, May 12). *What a Creative Neighborhood Looks Like.*
Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-12/what-a-creative-neighborhood-looks-like>
- ทยิตา กองพันธ์. (2568). *ตารางเปรียบเทียบการจำแนกองค์ประกอบของแต่ละแนวคิดย่านสร้างสรรค์*
[ตาราง].